

Asutawa Kogu

4. istungjärk. **Protokoll nr. 122 (3)**

1920. a.

Asutawa Kogu koosolek 16. aprillil 1920. a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 96 Asutawa Kogu liiget.

Walitsuse lauas: siseminister A. Helat ja haridusminister K. Treffner.

P ä e w a k o r d:

1. Awalikkude algkoolide seadus — II lugemisel.
2. Seisuste kaotamise seadus — II lugemisel.
3. Kinnitusameti seadus — II lugemisel.
4. Kinnitusnõukogu seadus — II lugemisel.
5. Haiguste wastu ja emade kinnitamise seaduseelnõu — II lugemisel.
6. Eesti teaduste asutuse seadus — hariduskomisjoni ettepanek.
7. Määrus pühade ja puhkepäewade kohta — töökaitse komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees J. Westholm, pärast esimees A. Rei.

Sekretäri kohal abisekretäär A. Jürman.

Koosolek algab kell 5.30 min.

Juhataja J. Westholm: Awan Asutawa Kogu koosoleku.

1. Päewakorra muutmine. Töökaitse komisjoni aruandja Chr. Peiker: Teen ettepaneku päewakorra 7. punkt 1-seks wõtta, see on määrus pühade ja puhkepäewade kohta. See on lühikene seaduseelnõu ja omajagu tähtis, et teda esimeseks üles wõtta.

Juhataja J. Westholm: Ettepanek on tehtud wiimane päewakorrapunkt esimesena üles wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on päewakord muudetud kujul wastu wõetud.

2. Määrus pühade ja puhkepäewade kohta — päewakorral.

Aruandja Chr. Peiker: Määrus pühade ja puhkepäewade kohta on omajagu tähtis sellepärast arutamisele wõtta, et ta kohta ei ole olemas. Ühed peawad püha ühel ajal, teised teisel ajal. Ta on mitu korda päewakorras olnud, kuid ikkagi lõpus, mispärast ta arutamisele ei ole asutud. Üldse ei pruugiks Asutawa Kogu aega selle seaduse peale raisata, sellepärast teen ettepaneku teda seadusandliku delegatsiooni kätte anda.

Juhataja J. Westholm: Ettepanek on tehtud seda päewakorra-punkti seadusandliku delegatsiooni kätte arutamisele anda. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

3. Awalikkude algkoolide seadus — II lugemisel.

Teine päewakorrapunkt on awalikkude algkoolide seadus — II lugemisel. § 34. kohta on parandus tehtud rhs. härra Piiskar'i poolt. Sõna on lõpukokkuwõtteks komisjoni aruandjal.

Hariduskomisjoni aruandja W. Päts: Härra Piiskar'i parandus § 34. juurde on selles mõttes tehtud, et awalikkudel algkoolidel on wõimalik wabalt üles wõtta teisi õppeaineid, kuid see oleks täitsa ilmaaegne seaduse laiendamine, sest et § 2. awalikkude algkoolide seaduses seda juba ette ära näeb, ning minu arust ei ole tarwis seda § 34. sugugi korrata. Ja nii ei käi see seadus ka mitte enam awalikkude algkoolide kohta.

Juhataja J. Westholm: § 34. kohta on rhs. Piiskar'i poolt tehtud parandus paragrahwi wõtta „ega kooli laad“. Panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) 25 häälega 28 wastu on rhs. Piiskar'i ettepanek tagasi lükatud. Tuleb hääletamisel § 34 komisjoni poolt ettepanud kujul. (Hääletatakse.) § 34 on

nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 35. Õppeainete üldise laadi ja läbiwõtmise ulatuse iga õppeaine kohta klassis määravad ära haridusministeeriumi poolt maksmapandawad õppekawad.

Märkus I: Algkooli tunnikawa on selle paragrahwi lisas.

Märkus II: Pedagoogikanõukogud wõiwad kohaliku kooliwalitsuse kaudu haridusministeeriumilt luba saada wähemaid muudatusi õpe- ja tunnikawades ette wõtta.

Haridusminister K. Treffner: Teen oma poolt ettepaneku, et § 35. saaks esimene märkus üldse wälja jäetud. Oleks raske praegu maksuma panna kindlat tunnikawa, nagu ta lisas on ette nähtud. Meie algkooli kawa peab ühenduses olema keskkooli kawaga, — et aga seda mitte weel ei ole, siis wõib olla, tuleb muudatusi algkooli kawas ette wõtta ja sellepärast ei oleks otstarbekohane seda tunnikawa praegusel silmapilgul seadusandlikul teel kindlaks määrata. Alguses tuleb igatahes mingisugune ülemineku kawa luua, kui aga kawa on juba ette kirjutatud seadusandlikul teel, siis on tähendatud tunnikawa wõimatu. Et meie algkooliseadust üldse kohe maksuma panna ei saa, see wõiks wahest 10—15 aastat aega wõtta, siis ei oleks mitte otstarbekohane juba nüüd ette näha tunnikawa, mida praktiliselt pärast teostada tuleb. Üldiselt peab tähendama, et algkoolide kawa harilikult seadustes ette nähtud ei ole. Nende kohta on niipalju ära tähendatud, nagu meil siin on, nimelt, õppeainete üleslugemine, mida algkoolis õpetatakse, kuna õppeainete jaotamine üksikute klasside wahel peaks liikuwam olema ja seda enam ülemineku ajal. Sellepärast panen ette see paragrahw järgmisel kujul wastu wõtta: „Algkooli tunnikawa ja õppeainete üldise laadi ja läbiwõtmise ulatuse iga õppeaine kohta klassis määrab ära haridusministeerium“, märkus I jääb ära, märkus II jääb alles.

Juhataja J. Westholm: Lõpu kokkuwõtteks on sõna aruandjal.

Aruandja W. Päts: Haridusministeeriumi poolt tehtud parandus on olnud juba hariduskommisjonis mitu korda

arutamisel. Hariduskommisjon leidis, et tingimata tarwilik on õppekawa seaduse lõppu juurde lisada, nimelt peaasjalikult järgmistel põhjustel: õppekawa määrab ära kooli sisu palju lähemalt, kui § 35 oma lühikese nõudega oleks öelnud. Õppekawa järele antakse algkoolile kindel sisu, kuid sellega ei ole mitte öeldud, et õppekawa ei ole painduw. § 35. lõpumärkuses wõeti Asutawa Kogu poolt juba parandus wastu, mida rhs. Ernits tegi, mille järele kordadel, kui üksikuid sunduslikke õppeaineid ei saa õpetada, on wõimalus nende asemel teisi õppeaineid sisse wõtta. Peale selle on § 35. märkus teise järele, kus öeldakse, et pedagoogika nõukogul on õigus kooliwalitsuse kaudu haridusministeeriumilt luba saada üksikuid muudatusi õppekawadesse wõtta. Sellepärast on igatahes õppekawa ikkagi painduw, sest algkoolides on, nagu siinamaalegi, leida õppekawasid, mis seaduses mitte ette nähtud. Käesolewa algkooliseaduse järele on kawatsetud algkool maksuma panna 6-klassiline, tulewikus wõib olla tulewad weel juurde kaks täiendawat klassi, see on siis 8-klassiline kool. Sellega tuleb algkooli ulatus palju suurem, kui endistel koolidel, sest ennem makswate seaduste järele oli algkool 3—4-klassiline. Kõrgema järgu koolide kohta, mitte ainult keskkoolide, waid ka kõrgema algkooli kohta, on kooliseaduses õppekawa juurde lisatud; selleks on oma kindel otstarb olnud, sellepärast et seaduseandja tahab ette näha, missuguse sisuga koolid peawad rahwal olema. Ei wõi kooli panna üksiku ametkonna mõju alla. Meie näeme, kuidas Wene ajal haridusminister Kasso tahtis muudatusi Tallinnas olewas realkoolis ette wõtta. Ta kirjutas õieti palju Wene keelt ja ajalugu õppekawades ette, kuid sellepeale protesteerisid kooliõpetajate nõukogud, tähendades, et õppekawad neile wastu wõtmata on. Selle juures näidati, et haridusminister ei saa omal wolil nii kergelt õppekawas muudatusi ette wõtta, sest et koolis on wõimatu üksiku isiku tujusid läbi wiia, kui õppekawa seaduslikul alusel kinnitatud on. Sellepärast on tarwilik ka siin, eeskujulik õppekawa üles wõtta.

Juhataja J. Westholm: Käesolewa § 35. kohta on parandus tulnud haridusministri poolt märkus I wälja jätta ja § 35 saaks sel puhul teise redaktsiooni.

Panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Siis on haridusministri poolt ettepanek § 35 wastu wõtta järgmiselt: Algkooli tunnikawa ja õpeainete üleüldise laadi ja läbiwõtmise ulatuse iga õpeaine kohta klassis määrab ära haridusministeerium. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Panen § 35. parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 35 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Päts** (loeb):

§ 36. Algkooli klassid nimetatakse õpeaastate järele I, II, III ... VII klassiks.

Juhataja **J. Westholm**: (Hääletatakse.) § 36 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **W. Päts** (loeb):

§ 37. Iga klassi läbitegemiseks kulub normaalselt üks õpeaasta. Erakorralt wõiwad anderikkad õpilased pedagogikanõukogu otsusel klassi wäheaja ajaga kui ühe õpeaastaga läbi teha, wõi mõne klassi wahale jätta.

Märkus: Kooliülewalpidajad wõiwad algkooli jagada ka poolaasta ehk weel lühemaegisteks klassideks.

Haridusminister **K. Treffner**: Teen ettepaneku see paragrahw järgmiselt wormuleerida: „Klassi kursus kestab normaalselt üks õpeaasta.

Märkus: Haridusministeeriumi nõusolekul wõiwad maakonna ja linna kooliwalitsused neile alluwaid algkoole jagada ka poolaasta wõi weel lühemaegseteks klassideks.“

Nimelt ei ole ühtegi põhjust seda seaduses ette näha, et pedagogikanõukogul oleks wõimalus lubada üksikutel juhustel anderikastele õpilastele lühema ajaga klassi lõpetada, kui normaalselt ühe aasta jooksul. Selles näeksin mina õige paljudel juhustel isegi teatud hädaohtu. Kooli praktika on näidanud, et harilikult niisugustel juhustel wähe resultate kätte saadakse, et siin ikka hädawaewalt üle suudetakse hüpata. Üldse ei ole see kooli seisukohalt normaal nähtus: anderikas õpilane wõib oma annet ka teisel teel ära tarwitada ja wälja arendada, ja

ei ole sugugi hea, ega ka soowitaw nähtus, kui ainult kooli lõpetamise peale mõeldakse. Kui see paragrahw wõetakse sel kujul wastu, nagu ma siin ta ette panen, siis jääb täielik wõimalus üksikutel juhustel kiiremat lõpetamist lubada, nagu see ka siinamaalses koolipraktikas on olnud.

A. Weiderman (töer.): Meie senises koolis ja suuremas jaos Euroopa koolides kestab õpetus klassides aasta. Klass wastab aastale, see klass läheb wälja keskmisest õpilase tüübist. Wõetakse teatud õppekawa, jagatakse 6 osaks, kui näiteks, kool 6 aastat kestab, minnakse wälja sellest seisukohast, et keskmine õpilane suudab töö ära teha 6 aasta jooksul. Siin ei minda sugugi õpilase isiklikkudest omadustest wälja. Meie teame, et inimesed ei ole mitte ühesugused, ühed on anderikkamad, teised wähem, ühed wõiwad selle töö hulga rutemini ära teha; nõnda siis tuleb, et need, kes wõiksid selle töö palju rutema ajaga ära teha — ja neid on õige palju — klassis on sunnitud asjata aega wiitma. Igaüks meist teab, et on koolides terve rida niisuguseid õpilasi, kellel klassis tööd ei ole, ja et sellest üle saada, on Ameerika koolides jagatud klassid nii, et õppeaeg mitte aastaga ühendatud ei ole, waid klassi kursus kestab näiteks semestri, kuna aga see terve kawa on lühema aja peale ära jagatud, nii et see isik, kes wõib ja suudab tööd teha, saab wõimaluse seda kursust lühema ajaga lõpetada. Ühtlasi on ka kõik wõimalused awatud, et õpilane wõiks rutema ajaga kursuse läbi wõtta. Meie teame, et matemaatikas, näiteks, ühed on nõrgad, niisama wõib ka teistes õppeainetes üks hulga rohkem teisest ette jõuda, siis tuleb muidugi wõimalus luua, et nõrgemad saaksid järele aidatud, kuna see, kes näiteks, matemaatikas rutem edasi saab, oma jõu kohaselt saaks tööd teha. Selles mõttes ongi Ameerika koolides just nõndanimetatud hüppajate tarwis abiklassid awatud, ma arwan, et meie ka peame sellesama seisukoha juurde asuma, et anderikkamad õpilased lühema aja jooksul kursuse wõiksid lõpetada. Pedagogikanõukogu peab igatepidi sellele wastu tulema, seda enam weel, kui silmas pidada, et meil kawatsus on üldist hariduslikku kooli 12 aastaseks luua, ja kui laps 8 aastast, wõi ka weel 7, mis weel liiga wara on, kooli astub, siis lõpetaks ta normaalselt kooli,

kui ta juba on 20 aastat wana, mis ikka liig kaua oleks, ja ma arwan, et meie peak-sime teid nägema, et wõimalik oleks juba ennemalt ja waremalt lõpetada, kes üldi-sest hariduslikust koolist wälja tuleb. Toetan sellepärast komisjoni ettepa-nekut.

M. Martna (sd.): Ma juhin Asutawa Kogu tähelepanu selle peale, et teistes maades — ma ei julge nimetada kus — seesama nähtus päewakorrale on ilmu-nud, et kooliaega lühendatakse selles si-his, et rahwakooli lõpetajad wõimalikult wara töowõimeliseks saawad ja niikaua, kui lapsed koolis käiwad, ei wõi nad mitte kuskil töösse astuda, aga kui nad niisuguse punkti põhjal on kooli lõpetanud, siis kaotab see töölewõtmise keelu-seadus enese wõimu ja siis wõiwad nad 14 aasta asemel 13 ja ka 12 aastaselt mõnes kohas tööle wõetud saada. Kui see wastu wõetakse, siis peaks ta sedawiisi redigeeritud saama, et ta nende õpilaste kohta mitte wastu ei saaks, kes selle punkti põhjal waremalt tööle wõiksid pandud saada.

Haridusminister K. Treffner: Ma ei waidle selle wastu, et see seisukoht õige on, nagu rhs. Weiderman siin tähendas: „kool peaks wõimaldama rohkem anderikkamatele õpilastele ru-tema ajaga kooli läbi wõtta“. Seda saak-sime kõigeparemini sel teel kätte, kui meie jagaksime kooli õppeaastad poolteks aastateks, see oleks õieti palju soowita-wam, see oleks ideaal, mida meil aga praktiliselt ei suudetaks läbi wiia. On ju muidugi juhuseid, kus seda ka praktili-selt on püütud teostada, nagu isegi omal ajal — Saksa ajal nimelt — see meil ko-dumaa keskkoolides oli. Siin, nagu ma üt-lesin, jääb anderikastel õpilastel wõimalus rutema ajaga kursus lõpetada. Kui meie sellesse seadusesse jätaksime ettepan-dud redaktsiooni, siis ei annaks see alust mingisugusele süsteemile, ei looks ühtki wõimalust, mille tarwitamine kooli prak-tilisest pedagoogika seisukohast soowi-taw oleks. Nagu toonitasin, saaks see ai-nult põhjuseks, et tehakse ainult katseid rutema lõpetamisega, kusjuures wahest õpilane sugugi iseäralikkude annete poo-lest ei eraldugi, nagu seda senni meie koolielus on küllalt nähtawale tulnud. Tähtis ei olegi õieti mitte õppekawa ma-terjaali läbiwõtmine klassides, waid lapse arendamine. On tõesti anderikkaid õpi-

lasi, kes wõiwad õige ruttu ja lühikese ajaga ära õppida, mis kawades ette näh-tud, wõiwad wormaliselt omandada seda ainet, kuna selle juures üldine arenemine sagedasti ja ennemalt jaolt kannatab. See on, nagu liig wara walminud wili, mis sugugi soowitaw ei ole. Arenemine nõuab teatawat aega, et see, mis läbi wõetakse, ka tõesti saaks õpilastele oma-seks, et õpilane teatawast waimlise töö õhkkonnast läbi käiks, — see on arene-mise seisukohast tähtis. Kui meie kergelt wastu tuleme üleminekule ühest klassist teise, siis saame selle tagajärjel ainult, nõnda öelda, liig roheline ja warawalmi-nud wilja, mis loomulikult kaugelgi nii tüse ei saa olla, kui aegamööda, pikema aja jooksul arenenud ja walminud wili.

M. Kurs-Olesk (sd.): Mina isik-likult toetan selle paragrahwi sisu. Ma saan wäga hästi aru haridusministri kar-tusest, et see wõiks kergemeelsetele kat-setele wiia, kuid meie peame ometi ar-wesse wõtma heade silmapaistwate wai-muannetega lapsi ja liiatigi ei näe ma selles mingisugust hädaohtu, sest et pe-dagoogid lõpulikult selle asja üle otsustawad. Wanemate soow saab kahtlemata olema, et lapsed rutem kooli lõpetaksid. Hulk wanemaid on olemas, kes ei taha, et nende lapsed nii kaua peawad koolis olema. Meie rahwakoolis wõib olla an-derikkaid lapsi ja neile peame meie wõi-malust andma oma haridust jätkata, ja rutemalt edasi saada. Meil on see wäga tähtis, sest meie tööliste laste hulgas on palju anderikkaid, kes ka keskkooli ja ülikooli pääseksid. Härra haridusminister tõi ette, et kergemeelseid katseid sellega tehakse. Otsustajad on ikkagi pedagoog-id ja need peawad selle järele walwama, et kergemeelseid katseid ei tehtaks ja wanemate nõuetele wõimalikult wastu tuldaks.

J. Lattik (krst.): Niisugusel kujul, nagu see paragrahw redigeeritud on, tooks ta pedagoogikanõukogule wäga palju raskusi. Meie teame kõik, kui raske neil lastel on, kes anderikkad on, aasta otsa teistega kõrwu istuda. Meie saame wäga kergesti ning otstarbeko-haselt üle, kui meie paneksime wäik-sema üksuse, kui aasta on, maksma. Miks peab meil just aastaüksus olema? Wõtame pooleaasta üksuse, siis on wõi-malik neid laisku, kes õppida ei taha, ja kellel wähem andeid on, kinni pidada, ja

sel korral kaotawad nad ainult pool aastat. Sellega läheb anderikas laps edasi teise klassi ja kes ei suuda edasi minna, need kaotawad ainult pool aastat, kuna nad muidu terve aasta oleksid kaotanud. Nii on pedagoogikanõukogul väga raske otsust teha, aga kui süsteem on niisugune, see on, kui kool on semestriüksustesse jaotatud, siis on see kergem ja kaotawad ainult need selle poole aasta, kes laisad on ja mitteanderikkad. Mina toetan väga seda, et meie selle punkti wastu wõtaksime, et meie algkoolis oma kooliüksuse mitte ühe aasta, waid poole aasta peale sisse seame.

N. Kann (krst.): Semestrisüsteemi wastu ei tahaks waielda, on ta ju siin seaduses ka ette nähtud, kuid härra Lattik unustab ühe asja ära, nimelt, niisugusel juhtumisel läheks esiteks kahekordselt niipalju klassiruumi tarwis ja teiseks läheks ka kaks korda rohkem õpetajaid tarwis. Ruumidest on meil maal õieti suur puudus, ja linnades ei maksa sellest rääkidagi. Seda, mis selles paragrahwis on öeldud, wõib täiesti wastu wõtta. Nii ka seda, mis lubab õpilasi ühe klassi wahela jätta. On olemas lapsi, kes wõiwad suwe jooksul, see on kahe wõi kolme kuu jooksul läbi wõtta seda, mida harilikult aasta jooksul läbi wõetakse ja sellepärast on neile, kellel suuremad anded, wõimalus antud rutemini keskkooli pääseda.

Juhataja J. Westholm: Sõna lõpukokkuwõtteks on aruandjal.

Aruandja W. Päts: Haridusministeeriumi ettepanek püüab § 37. kärpida tema õiguste mõttes. Tahetakse õigused ära wõtta neilt, kes anderikkamad õpilased on. Hariduskommisjon seisis aga niisugusel seisukohal, nagu siin mitmed rahwaesitajad oma mõtteid on awaldanud, et igas kohas wõimalus peaks olema neile õpilastele, kes rohkem arenenud on ja rutemini algkooli lõpetada tahawad, seda teha, sellepärast on ka § 37. sisse wõetud märkus nende kohta, kes kui anderikkad õpilased kooli rutem lõpetada soowiwad. Mis § 37. märkusesse puutub, kus räägitakse, et kooli ülewalpidajad wõiwad algkooli jagada poole aasta wõi lühemaegisteks klassideks, siis selle märkuse on haridusminister arwanud teisiti redigeerida ja nimelt: „Haridusministeeriumi nõusolekul wõiwad maakonna ja linna kooliwalitsused neile alluwaid alkoole

jagada ka poolaasta- wõi weel lühemaegseteks klassideks“. Ma pean tähendama, et mitte igakord ei kanna walitsus kooli kulusid, waid ka teised asutused, nagu seltsid ja just nende huwides peaksime kooliklassid semestriüksustesse jagama. Hariduskommisjon seisis niisugusel alusel, et kooli jagamine poolaasta ja lühemaegsetesse klassidesse soowitaw nähtus on ja selleks ei peaks administratiiv lubasid enam muretsema, waid see ripub sellest ära, kas kooli ülewalpidajal on wõimalust ja jõudu kooliklasse lühema aja semestritesse jagada wõi mitte. Hariduskommisjon ei saa haridusministri ettepanekuga ühineda.

Juhataja J. Westholm: § 37. kohta on kaks paralleel-ettepanekut — haridusministri ettepanek ja komisjoni ettepanek. Esiteks tuleb hääletamisele haridusministri ettepanek: „Klassi kursus kestab normaalselt üks õppeaasta.

Märkus: Haridusministeeriumi nõusolekul wõiwad maakonna ja linna kooliwalitsused neile alluwaid alkoole jagada ka poolaasta- wõi weel lühemaegseteks klassideks.“

(Hääletatakse.) Kumbki ettepanek ei ole absoluutset enamust saanud, sellepärast tulewad nad selles järjekorras hääletamisele, nagu nad hääli on saanud. Komisjoni ettepanek on saanud 36 häält poolt, sellepärast tuleb ta hääletamisele „poolt“ ja „wastu“.

(Hääletatakse.) Hariduskomisjoni ettepanek on absoluutse enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 38. Õpilast ei wõi jätta ühte klassi kauemaks kui kaheks õppeaastaks.

Tähendus: Nõrgaandeliste laste tarwis korraldatakse kooli juures abitunnid ja awatakse kogukondlikkude omawalitsuste ja riigi kulul iseäralikud abikoolid. Nende koolide korralduse määrab ära sellekohane eriseadus.

E. Asson (sd.): Panen ette § 38. tähendusest wälja jätta lõpp alates sõnadest „ja awatakse kogukondlikkude jne.“, sellepärast et see on § 11. kordamine.

M. Bock (sks.): Teen järgmise paranduse tähenduses: „Nõrgaandeliste laste tarwis awatakse kogukondlikkude

omawalitsuste ja riigi kulul internaadid. Nende internaatide korralduse määrab ära sellekohane eriseadus.“

A. Weiderman (töer.): Selle ettepaneku vastu ei saa rääkida, peab poolt seisma. Aga § 11. on juba vastu võetud, kus räägitakse üldse nende laste kohta algkooli sunduses, kellel ühed ja teised waimlised wead on, et nende jaoks awatakse sellekohased kaswatusmajad jne. See paragrahw kõneleb neist lastest, kes enam-wähem normaalsed on ja ainult ühes wõi teises õppeaines teistele järele ei jõua. Nende laste edasijõudmise eest ei pea mitte üksi wanemad hoolitsema, waid sellekohane kohustus tuleb ka koolide ülewalpidaja peale panna.

N. Kann (krst.): Ma ei saa sellega nõus olla, mis rhs. Bock ette pani, sellepärast et internaati koolide juures wõib linnas awada, kuna maal see raske on. Nõrgaandeliste laste jaoks peawad iseäralikud koolid olema. Siin on küsimus õpilastest, kes mingisugustel põhjustel edasi ei jõua, kas haiguse, laiskuse wõi hooletuse pärast. Mis niisugusel juhtumisel teha, kas jätta laps kolmeks aastaks klassi istuma, wõi ta pärast kaheaastast klassisolemist järgmisesse üle wiia? See paragrahw on sisse võetud, et õpilasi ei wõi kauemaks kui 2 aastaks klassi jätta. See on igas riigis niiviisi. Mina olen, näiteks, Saksa gümnaasiumis käinud. Seal oli järgmine komme maksew: kui 2 aastaga õpilast üle ei wiidud, siis sai ta „üle lükatud“ ehk Saksa sõna järele „er wurde übergeschoben“, mitte aga „versetzt“ (üle wiidud). Oli õpilane sel kombel neli alumist klassi lõpetanud, siis ei jäetud teda enam kooli, waid heideti ta välja. „Gott segne deine Studia, aus dir wird nichts, Halleluja!“ — õnnistagu Jumal su õppimist, sinust ei tule midagi välja! — Nii tuleb ka meie algkoolis toimetada, sellepärast et ühe wõi kahe õpilase pärast internaati awada ei maksa. Algkooli ühe õppeaasta kursus on wäike, et igal ühel on wõimalik ühe aastaga klassi lõpetada. Ei taha aga laps mitte õppida, siis jäetakse ta teiseks aastaks klassi. Kolmandaks aastaks klassi jätta oleks aga mõttetu, ja laiskade õpilaste jaoks internaati awada ei ole ka otstarbekohane.

Juhataja J. Westholm: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja W. Päts: Tehtud parandustega selle paragrahwi kohta ei saa ma ühineda, sellepärast et § 11-das internaatide ja kaswatusmaja kohta määrus ette nähtud on. Ka ei saa ma ühineda rhs. Asson'i parandusega, selle paragrahwi tähendusest välja jätta määrus abikoolide kohta, sest et eelpool jutt on olnud internaatidest mitte aga abikoolidest.

Juhataja J. Westholm: § 38. kohta on parandus tehtud rahwasaadiku Asson'i poolt § 38. tähendusest välja jätta lõpp, alates sõnadest „ja awatakse kogukondlikkude jne.“ Ja siis kaks paralleel-ettepanekut: üks rahwasaadiku Bock'i ja teine komisjoni ettepanek. Esimesena panen hääletamisele rahwasaadiku Asson'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Nüüd tulewad hääletamisele paralleel-ettepanekud: rahwasaadiku Bock'i ja komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.) Absoluutse enamusega on komisjoni ettepanek vastu võetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 39. Õpilaste normaalarw klassis on 40. Ainult erakorralistel tingimustel tohib õpilaste arw tõusta 50-ni. On õpilaste arw üle 50-ne, peawad kooliülewalpidajad kõrwalklassid awama.

Märkus I. Need määrused on makswad, kui üks ainukene klass õpetaja kohta tuleb. On õpetajal korraga käes õpetada enam kui üks klass, siis on kõige kõrgem lubatud õpilaste arw niisuguses ühendatud klassis: kahe klassi ühendusel 40, kolme klassi ühendusel 36, nelja klassi ühendusel 30.

Märkus II. Üle kahe klassi ühendamine ühe õpetaja alla on lubatud ainult iseäralikkude geograafiliste olude wõi erakorraliste tingimuste tõttu (wäikesed mere- wõi soosaared, metsakülad, koolid wähesel arwul koosasuwaile muulastele; suur puudus õpetajaist, kooliruumide puudus jne.)

J. Piiskar (sr.): § 39. ütleb: õpilaste normaalarw klassis on 40. Ainult erakorralistel tingimustel tohib õpilaste arw tõusta 50-ni. Seda arwu 40 ei saa aga pedagoogilisest seisukohast välja minnes kuidagi wiisi normaalseks pidada, waid uus kaswatusteadus on selle arwu

ammugi ebanormaalseks lugenud ja normaalseks arvuks 30—25 üles seadnud. Selle juures ei tuleks ka meie seaduses mitte õpilaste normaalarvuks 40 panna ja seda erakorralistel juhtumistel veel kunni 50-ni tõsta. Teen ettepaneku 40 asemele 30 wõtta ja siis muidugi wastawalt 50 asemele 40. Öeldakse küll, et see õpilaste arwu vähendamine tooks suuri kulusid kaasa, kuid kui meie koolireformi üldse läbi wiia tahaksime, tooks see ikkagi teatawa hulga kulusid ühes. Kui aga otsusele on jõutud koolireformi siiski läbi wiia, siis peaksime meie seda nõnda teostama, et ta nõuetele täiesti wastaks ja peame kõik võimalused ja abinõud selleks ära kasutama. Seda sama tahaksin ma tähendada ka märkus I kohta, kus on öeldud, et kahe klassi ühendusel õpilaste arw 40 wõib olla. Kui juba ühes klassis 40 õpilase õpetamine raskusi teeb ja ainet mitte küllalt hästi läbi töötada ei lase, siis muutub see töö kahe klassi ühendusel sama hulga õpilaste juures veel raskemaks. Sellepärast teen ettepaneku märkust nõnda muuta, et kahe klassi ühendusel mitte 40, waid 30 õpilast maksimum, ja 3 klassi ühendusel 25 õpilast 36 asemele. Siis on veel märkuse lõpus ära nähtud 4 klassi ühendamine. Niisugusel korral ei wõi enam juttu olla tõsisest koolitööst, see on enam mängimine ja ajaraiskamine. Kui seda aga siiski kuskil pool mõnesugustel iseäralikkudel põhjustel möödapääsematalt waja on, siis peaks selle kohta erimäärus ministri poolt antama, aga mitte mingil kombel seda seaduses fikseeritama. Sellepärast teen ettepaneku, paragrahwi lõpust lause wälja jätta, mis räägib nelja klassi ühendamisest.

Juhataja J. Westholm: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja W. Päts: Mõtted, mida rhs. Piiskar siin ette tõi, ei ole mitte uued, waid ka hariduskommisjon tegi nende mõtete juures tükk aega tööd. Hariduskommisjonis on koolitegelased, kes ise wäga hästi seda raskust tunnewad, mis suure hulga õpilaste ühes klassis olemisel töötamise juures on. Kuid hariduskommisjon läks wälja mitte iseäralikust, waid puhtelulisest seisukohast kui ta õpilaste arwu 40 peale fikseeris. Ideaal seaduse järele klassis õpilaste normaalarwu 30—25 panna oleks muidugi

wäga hea paberil, kuid meil ei ole mingisugust kindlustust, et meie 5—6 wõi 10 aasta pärast nii kaugel oleme, et meil wõimalik oleks klassis õpilaste arwu 40 pealt vähendada. Meie tunneme ju wäga hästi, kuidas on lugu meie kooliruumidega ja kuidas õpilaste arw iga aastaga tõuseb, nii et klassides mitte 40, waid sagedasti 50 ja ülegi õpilasi on. Kuidagi wiisi ei ole seda wõimalik läbi wiia. On ette nähtud, et wõiwad awatud saada kõrwalklassid. Kooliõpetajad teawad ja tunnewad seda pahet. Omal ajal oli hariduskommisjonis arutamise all ka küsimus, et normaal oleks, kui õpetajad 12—14 tundi nädalas koolis töötaksid, ja komisjon leidis, et kõigeparema tahtmise juures, kui see ka wäga soowitaw oleks, ei saa seda praeguses elus mitte läbi wiia. Kõige loomulikum tundide arw peaks olema 24, kuid alla seda normi ei saa praegustes oludes kuidagimoodi läbi wiia. Mis puutub sellesse, et seaduses on öeldud, et ühe õpetaja juhatusel all ei wõi töötada mitte rohkem kui 3 klassi, siis on see ju selge, et kui ühe õpetaja alla on koondatud 3 klassi, siis on ta selle juures liig koormatud, kuid selle nähtusega tuleb meil paratamata rehkendada. Ja ma pean ütlemä, et meie ainukesed ei ole, kes nii kannatawad, sest et isegi Shweitsis on mõnedes koolides ühe kooliõpetaja alla koondatud 6 klassi ja ei saa sugugi öelda, et Shweits sellepärast mahajäänud maa oleks, waid ümber pöördult, ta on sellel alal enam wähem arenenud maa, et seal koolialal kõik püütakse läbi wiia, mis wõimalik on. Sellepärast ei saa ma kuidagi wiisi selle ettepanekuga ühineda, mida härra Piiskar tegi.

Juhataja J. Westholm: § 39 kohta on parandus tehtud rahwasaadik Piiskar'i poolt. Nimelt on rahwasaadik Piiskar ette pannud lugeda selles paragrahwis „normaal arw 30—40“ asemele, „mis wõib tõusta kunni 40-ni“. Kui kaks klassi on ühendatud, siis wõib tõusta arw kunni 30-ni. On aga 3 klassi ühendatud, siis wõib arw tõusta 25-ni, kuna 4 klassi ühendamine tuleb wälja jätta. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse. Sekretäär loeb hääli.) Häälteenamusega on härra Piiskar'i ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 39 nii, nagu seda komisjon on redi-

geerinud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 39 wastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 40. Opeaasta algul seab õpetaja õpeaine kawa kokku ja paneb selle pedagoogikanõukogule ühtlustamiseks ette, üksikasjalikult esitades, kuidas ta mõtleb eestulewal õpeaastal õpematerjaali jaotada ning läbi minna ja missuguseid õpewahendid selle juures tarwitada. Kui õpeaasta lõpuks ei ole läbi wõetud klassi normaalõpekawa, siis tuleb sellest ühes põhjusega teatada kohalikule koolinõunikule.

J. Piiskar (sr.): Minule paistab, et lause „missuguseid õpewahendid selle juures tarwitada“, on täiesti ülearune. Minu arwates paneb iga kooliõpetaja oma õpekawa õpeaasta algul ette ja oleks täiesti üleliigne seaduses nõuda, et kooliõpetaja peab ette ütleva, missuguseid õpewahendid tal aasta jooksul tarwis läheb. Ma leian, et see täitsa wõimatu on ja sellepärast panen ma ette wälja jätta § 40. lause: „ja missuguseid õpewahendid selle juures tarwitada“.

Juhataja J. Westholm: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja W. Päts: Kui rhs. Piiskar'i ettepanekut sisuliselt arutada, siis oleks sellega juba öeldud, kui õpetaja oma õppekawa kokku seab ja määrab, kuidas materjaali selle juures tarwitada, siis peab ta ära näitama, missugust õpewahendit tahab ta wõtta tarwitamisele. Kuid § 40. on siiski teine mõte olemas, see on nimelt niisugune, et õpewahendite muretsemine õppeaasta algul saab toimetatud, ja kui õppekawa saab õpetaja poolt kokku seatud, siis peab õpetaja kõige vähemalt teadma, missugust õpewahendit sel aastal tarwis läheb. Igatahes on niisugune asi väga tarwilik sellepärast, et kui õpewahendid muretsema hakata, siis kui neid juba tarwis on läbi wõtta aasta keskpaigas, siis läheb sellega väga palju aega kaduma, enne kui nad kohale jõuawad; sellepärast on see lihtsalt tarwilik, et õpetaja nimetaks, missuguseid õpewahendid ta õppekawa järele õppeaasta läbiwõtmisel tarwis läheb. Sellepärast teen mina ettepaneku lause paragrahwi sisse jätta.

Juhataja J. Westholm: § 40 kohta on tehtud ettepanek, sõnad „ja

missuguseid õpewahendid selle juures tarwitada“ wälja jätta. Panen hääletamisele. (Hääletatakse.) Et mul raske on otsustada, palun sekretäri hääled ära lugeda. (Hääletatakse. Sekretäär loeb hääli.) Hääle enamusega on see parandus tagasi lükatud. Panen § 40 terwelt hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 40 wastu wõetud.

Aruandja W. Päts kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 41 ja 42.

§ 41. Õpilased wiiakse üle ühest klassist teise ja tunnistatakse koolikursuse lõpetanuks pedagoogikanõukogu otsuse järele õpilase õppetöö edu ja üldise waimlise arenemise põhjal.

§ 42. Igas algkoolis peawad olema tarwilikud õpeabinõud ja õpilaste ning õpetajate raamatukogud. Haridusministeerium seab kokku nende õpeabinõude nimekirja, mille muretsemine on sunduslik kooliülewalpidajatele.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 43. Õpilaste terwise eest hoolitsemiseks pannakse kooliarstid ametisse.

J. Piiskar (sr.): See paragrahw on eelnõus kaks kord üles wõetud, esiteks siin, ja teiseks tuleb ta jälle järgmise paragrahwi järele. Et ta seal rohkem oma koha peal on, sellepärast panen ette siit see paragrahw maha kustutada ja järgmise paragrahwi järele mahutada.

Haridusminister K. Treffner: Teen oma poolt ettepaneku: järgmine paragrahw sisse wõtta: „Koolis wõiwad tarwitusel olla ainult pedagoogiliselt lubatawad karistuswiisid. Kehalik karistus on keelatud“. Sarnane paragrahw puudub meil kooliseaduses, kuid tarwis oleks seda ette näha.

Juhataja J. Westholm: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja W. Päts: Ümberkirjutuse wea läbi on kaks korda üks ja sama § 43. sisse wõetud, sellega on siis rhs. Piiskar'i ettepanek, ühte wälja jätta, täiesti õige. Kui oletada, et § 43. wast wälja jääb, siis peab § 44. üles wõetud saama, millega wõib ühineda. Seda uut paragrahwi, mida haridusminister soovib

siia sisse wõtta, pole komisjonis arutatud, kuid põhimõttelikult ei wõi midagi olla selle paragrahwi wastuwõtmise wastu.

Juhataja J. Westholm: Rhs. härra Piiskar'i poolt on ettepanek tehtud, § 43. wälja jätta. Selle ettepanekuga on ühinenud aruandja, sellega ei tule ettepanek hääletamisele. Selle järele tuleb hääletamisele haridusministri ettepanek, mahutada sisse § 44. järgmisel kujul: „Koolis wõiwad tarwitusel olla pedagoogiliselt lubatawad karistuswiisid. Kehalik karistus on keelatud“.

Aruandja W. Päts: Haridusministri ettepanek tuleb § 43. alla.

Juhataja J. Westholm: Panen haridusministri ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Haridusministri ettepanek on nähtaw enamusega wastu wõetud. Nüüd tuleb paragrahwide järjekord teine. Iga paragrahw saab ühe numbri suuremaks.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 44. Puuduskannatawatele õpilastele tarwisminewad õperaamatud ja muud õpewahendid muretsetakse neile kooliülewalpidajate poolt tasuta.

(Juhatama hakkab esimees **A. Rei.**)

J. Piiskar (sr.): Meie oleme oma seadusandluses ja kooli korralduses wastu wõtnud põhimõtte, et algkool olgu sunduslik ja maksuta. Ka õppetarwed, nii palju kui neid koolis tarwis on, peaksid kõigile õpilastele maksuta olema. Kui meie juba koolirahast ära ütlesime, millest suuremad summad sisse tulewad, kui meie juba suuremad kulud oma peale oleme wõtnud, siis peaksime ka sellest wõrdlemisi vähemast kulust üle saama ja õppetarwed kõigile maksuta muretsema. See oleks nüüd, kus õperaamatuid tegelikult raske saada, suureks abiks lastele koolis. Kui üks õpilane raamatu ära tarwitab, wõiwad teda korraliku hoidmise juures ka teised tarwitada. See tuleks rahwamajanduslikult palju odawam, kui siis, kui õpilane raamatud ise muretseb ja wõib olla järgmisel aastal kodus kuskile nurka wõi riulile tolmama jätab. Mis mind sunnib iseäranis selle poolt kõnelema, see on põhimõte, mille pärast kooliraha wastu

on oldud: meil tahetakse demokraadid olla, demokraatlikku rahwast kaswatada ja igasuguseid seisusewahesid kaotada. Ka siin on teatud seisusewahed. Üks õpilane tuleb oma raamatutega kooli ja teine, kes ise ei jõua muretseda, peab hakkama neid nuruma. Selleks tulewad mitmesugused komisjonid asutada jne. See on teatawas mõttes otse kerjamine ja armupalumine, mis sugugi ei tähendaks üheõiguslust. Ma kordan weel, et kui meie tahame demokraatlikkude waadetega kodanikke kaswatada, siis peab kõigepealt sarnast noorsugu kaswatatama, et seal juba sellest saadik, kui laps märkama hakkab ja wahet teha oskab, ära kaoks waade, mina olen jõukate wane mate laps jne. Selles mõttes on täiesti põhjendatud nõudmine, et ühtluskool oleks ühtlane kõigile, et õppeabinõusid maksuta antakse kõigile. Ka see ei ole enam tulewiku unistus, kui meie õpilastele isegi maksuta einet hakatakse koolis andma. (Wahelhüüe: Kas riideid ka?) Siin mina seda ettepanekut ei tee, kuid ka seegi pole mitte tulewiku muusika. Teen ettepaneku, sõna „puuduskannatawatele“ maha kustutada.

Juhataja A. Rei: Lõpukokkuwõtteks on sõna aruandjal.

Aruandja W. Päts: On õige, et õppimine, kui ta sunduslikuks tehtud, peaks ka niisugusesse seisukorda seatud saama, et õpilastel ei pruugiks erawäljaminekuid olla, kõik peaks riigikassast tulema. Põhimõttelikult ei ole kedagi, kes selle wastu waidleks. Seda peetakse koguni soowitawaks. Kuid siin panewad järele mõtlema riigi rahalised wäljaminekud. Kui hariduskomisjon ülesse wõttis § 44. sõnad „puuduskannatawatele õpilastele“, siis kaalus tema seisukorda, et kui ülesandeks teha õppeabinõusid hinnata muretseda, see koormaks meie riiki määratu suurte wäljaminekutega ja arwata on, et siis meie koolid sugugi edeneda ei saa. Kui meie praegusaja rahalist seisukorda arwesse wõtame, siis wõime öelda, et isegi kooliõpetajate palgad kooli ülewalpidajatele ülejõu käiwad. Meil on Tallinnas koole, kus kooliõpetajatele palku ei suudeta maksta, ja keskkool, kus weel tänapäewani ei ole suudetud kooli majanduslikke kulusid katta. Koolijuhatus on sunnitud olnud neid summast ise wälja andma. Kui niisugused

nähtused praegusel ajal ette tulewad, siis ma arwan, et see paragrahw niisugusel kujul, nagu rhs. Piiskar seda soovitab, paneks meid õieti raskesse seisukorda ja wastutus langeks muidugi nende peale, kes selle paragrahwi vastu wõtawad wõi redigeeriwad. Hariduskomisjon ei julgenud riigile nii suurt makukoormat peale panna ja katsus seda pehmemal wiisi teha, sellepärast pani ta Asutawale Kogule ette, et puudustkannatawatele õpilastele õppewahendid muretsetaks. Kui aga Asutaw Kogu oma enamuses selle poolt peaks olema, siis ei waidle ju selle vastu keegi.

Juhataja A. Rei: Rohkem sõna-soowijaid ei ole. § 44. kohta on tehtud parandus rahwasaadik Piiskar'i poolt, wälja jätta sõnad „puudustkannatajatele“. Selle ettepanekuga ei ole aruandja ühinenud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rhs. Piiskar'i ettepanek tagasi lükatud. Panen § 44. komisjoni redaktisioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) § 44. on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 45. Õpilaste terwise eest hoolitsemiseks pannakse kooliarstid ametisse.

M. Neps (sd.): Kooliarsti ametissepanemise vastu ei wõi ju kellelgi midagi olla, kuid ma juhin tähelpanu selle peale, et selle eelnõu § 24. räägitakse muuseas, et kõik koolide kulud kannawad wallad, alewid ja linnad. Oletame nüüd, et igal wallal ja alewil tuleks omaette kooliarst ametisse panna, see paistab minule küll wäga raske olema läbi wiia, et iga wäike wald ja alew kooliarsti ametisse paneb. Tarwilik oleks, et järgmistes paragrahwides selgesti ära öeldud saaks, kes kooliarsti ametisse paneb ja kes kulud kannab. Teiseks arwan ma, et see paragrahw wõiks sellest seadusest hoopis wälja jääda põhjusel, et lähemal ajal tuleb terve suur terwishoiu korraldus kõne alla ja mina arwan, et seal wõiks täpipealt kooliterwishoid ära määratud saada ja sellepärast oleks selle paragrahwi koht seal. Muidu wõib niisugune seisukord wälja tulla, et praegune terwishoiu walitsus kooliarsti kohuseid oma peale ei taha wõtta ja siis on wald sunnitud omale kooliarsti ametisse panema, kuid siis oleks see paragrahw puudulik: on

öeldud, et lapse terwishoiu eest hoolitsemiseks pannakse kooliarst ametisse, aga kes paneb, sellest pole sõnagi öeldud. See peaks wähemalt ära tähendatud olema, kes ametisse paneb jne., aga wastasel korral saab see paragrahw tõesti üleliigseks. Minu ettepanek oleks see paragrahw täiesti wälja jätta neil motiividel, et pärastpoole märkus peab saama tehtud terwishoiu korralduse seaduses, mille järele arstid ametisse pannakse ja neile kohuseks tehakse ka koolilaste terwishoiu eest hoolitsemine.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja W. Päts: § 45. on tahtud peaasjalikult seda ära öelda, et õpilaste terwise eest hoolitsemine ei ole mitte kooliõpetajate nõukogude otsekohe asi, waid selle jaoks peaksid olema iseseiswad spetsialistid ametisse pandud. Täiesti õige on ju, et selles paragrahwis ei ole mitte otsekohe öeldud, kes arsti ametisse paneb, kas wald wõi mõni suurem asutus, kuid igatahes on wabadus jäetud arsti ametisse panna kooliwalitsuse äramääramisel mitte ainult üksikute ringkondade poolt. § 45. täiesti fikseeritud wõiks siis mõelda, kui sellekohane erimäärus wälja antud saaks. Siin on paljalt see mõte öeldud, et peab arst ametisse pandud saama.

Juhataja A. Rei: Rohkem sõnawõtjaid ei ole. Rahwasaadik Neps'i poolt on ettepanek tehtud § 45 wälja jätta. Komisjoni aruandja sellega ühinenud ei ole, sellepärast panen ta eraldi hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud. Sellega loen § 45 vastu wõetuks.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 46. Igas algkoolis peab olema kooliapteek kõigi tarwilikumate arstirohtudega ja abinõudega.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) § 46 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 47. Igas koolis peab olema tarwilik arw kooliteenijaid.

Haridusminister K. Treffner: Teen ettepaneku § 47. lõppu juurde lisada: „kelle tegewusala, õigused ja ko-

hused on kindlaks määratud kooli hoolekogu poolt kokkuseatud ja maakonna wõi linna kooliwalitsuse poolt kinnitatud juhatuskirjas“.

A. Weiderman (töer.): Waremalt oli wastu wõetud, et kooli majanduslikud kulud kannab wald, kes otsekohe kooli üle on, tähendab maal annab wald, ja sellepärast oleks raske wallale ette kirjutada, et ta peab nii palju kooliteenijad ette ära nägema. Mina arwan, et kooli hoolekogu, kes kooliga lähemat tegemist teeb, selle kindlaks määrab. Täiesti ülearune on selle küsimusega minna maakonna kooliwalitsuse juurde, sest lõpuliikult peaks otsustama koha peal ikka see, kes palka maksab ja kes kooli ülewaldaja on.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja W. Päts: Tehtud ettepanekutega ei saa ma mitte ühineda, sellepärast et siin puudutatakse kooli hoolekogusid, mille kohta iseäralikud paragrahwid tulewad. Enne, kui kooli hoolekogude funktsioonid läbi waadatud ei ole, wõib siin kergesti wastolu tekkida.

Juhataja A. Rei: § 47. juurde on tehtud kaks parandust; haridusministeeriumi ja rahwasaadik Weiderman'i poolt. Ettepanekud ei lähe palju sisuliselt üksteisest lahku ja sellepärast tulewad nad hääletamisele selles järjekorras, nagu nad on tehtud. Esimene on haridusministeeriumi ettepanek § 47. lõpul juurde lisada „kelle tegewusala, õigused ja kohused on kindlaks määratud kooli hoolekogu poolt kokkuseatud ja maakonna wõi linna kooliwalitsuse poolt kinnitatud juhatuskirjas“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb rhs. Weiderman'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rhs. Weiderman'i ettepanek wastu wõetud. Hääletamisele tuleb § 47 ühes rahwasaadik Weiderman'i parandusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 47 wastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 48. Kohalikke tarwidusi silmas pidades wõib algkooli ruumides, kui see koolitööle takistuseks ei ole, awada muid haridusasutusi, täiendus- wõi eriklasse,

pühapäewa- wõi õhtukoole, kursusi, lugemistube jne.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) § 48. on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

III. Õpilased. § 49. Algkooli esimesse klassi wõetakse wastu lapsi õpetöö algul ilma eelhariduseta, teistesse klassidesse — selsamal ajal õpilasi, kes on läbi õppinud eelmiste klasside kursuse.

J. Piiskar (sr.): Teen ettepaneku sellest paragrahwist wälja jätta sõnad „selsamal ajal“. Teistesse klassidesse tulewad õpilased ettevalmistusega. Mõni tuleb hiljem, teine tuleb warem. Minu arwates tuleb laps alati wastu wõtta, kui ruumi on ja kui ta wastab klassi nõuetele.

Juhataja A. Rei: Aruandja on rhs. Piiskar'i ettepanekuga ühinenud. § 49 tuleb hääletamisele ühes parandusega. (Hääletatakse.) § 49 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 50. Õpilaste üleminek ühest algkoolist teise algkooli wastawasse klassi mõjuwatel põhjustel — ka õpeaasta wältusel — sünnib ilma igasuguse takistusega. Koduse haridusega õpilase sisseastumise korral otsustab pedagoogikanõukogu, kus klassi õpilane paigutada tuleb.

Juhataja A. Rei: (Hääletatakse.) § 50 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 51. Algkooli kursuse lõpetajale antakse sellekohane tunnistus, mis temale õiguse annab ilma eksamita sisse astuda täienduskooli wõi awalikku keskkooli, wiimasesse siis, kui see wõib ära mahutada kõik sisseastuda soowijad, ja eriõpeasutustesse, kui neis ei maksa iseäralikud wastuwõtmise tingimused.

J. Piiskar (sr.): Selles paragrahwis on öeldud, et algkooli kursuse lõpetajale antakse tunnistus, mis wõimaldab temale sisseastumise täienduskooli, awalikku keskkooli, kuid wiimasesse siis, kui see wõib ära mahutada kõiki sisseastuda soowijaid. Kui meie räägime ühtluskoolist ja § 1. wastu wõtsime, et algkool moo-

dustab ühtluskooli esimese astme, siis ei saa kuidagi aru, kuidas wõiks siin leppida niisuguse redaktsiooniga, mille järele ühtluskoolist enam midagi järele ei jää. Kui juba algkool moodustab ühtluskooli I astme, siis peab igal õpilasel õigus ja wõimalus olema edasi minna ja tuleb selle eest hoolitseda, et tarwilik arw keskkoolile leiduks. Kui meie siamaani olene pidanud ülewal 8-klassilised keskkoolid, ja ettewalmistusklassid, siis peaks tulewikus, kus alamad klassid ära kaowad, keskkoolide ülewalpidamine märksa kergem olema. Mis puutub eriõppeasutustesse, siis on seal tingimused teised, ja, wõib olla, on mõnesugused eriõppeasutused, millele tuleb eriti kuidagi wiisi ette walmistada. Kuigi ma isiklikult heameelega näeksin, et algkooli lõpetajatel ka tee erikoolidesse lahti oleks, kuid arwan siiski, et seal on takistused rohkem ülesaamatud, kui keskkoolis. Loomulikult peab aga keskkool olema ühtluskooli järk ja sellepärast teen ettepaneku paragrahwist wälja jätta lause: „wiimasesse siis, kui see wõib ära mahutada kõik sisestuda soowijad“.

N. Kann (krst.): Sellele ettepanekule, mis härra Piiskar siin tegi, ei saaks mitte wastu waielda sel juhtumisel, kui kõik meie koolid ühesugused oleksid. Meie teame aga, et algkoolid ei ole praegu, ega saa ka mitte tulewikus kõik ühesugused olema. Saab olema häid ja saab olema halbu koole ja sellepärast ei ole keskkoolil mingisugust kindlustust selle kohta, et algkooli lõpetajad koolikursust nii tunnawad, kui nad teda tundma peaksid. Edasi on meil suuremates linnades keskkooli olemas, kuhu kõik tahaksid sisse astuda, kuna teistesse jälle ei taheta. See tuleb sellest, et ühel on paremad ruumid, on paremad pedagoogid ja teataw kuulsus olemas ning see on loomulik, et lapsewanem oma lapsi sinna panna tahab. Kui nüüd aga niisugusesse keskkooli, kuhu ainult 40 õpilast wastu wõtta wõib, 200 õpilast sisse astuda tahawad, missugusel teel peame neid siis wastu wõtma? Kui nüüd paremas kuulsuses olewasse kooli on rohkem õpilasi sisse tulemas, kui kool suudab wastu wõtta ja ükski neist tagasi astuda ei taha, siis ei jää selle tagajärjel muud üle, kui wõistluseksamid. Sellega langeb härra Piiskar'i wäide, et ainult erikoolidesse wõiks wõistluseksamitega wastu wõtta,

iseenesest ära. Muidugi, kui niipalju õpilasi kokku ei tule, kui kool ära mahutada wõib, tuleb näiteks 40 õpilase asemel ainult 20, siis tulewad muidugi kõik wastu wõtta. Kui on aga 60—100 sisse tulemas, siis peab eksam olema. Meie oleme selle üle hariduskommisjonis palju mõtteid wahetanud ja kaalunud. On ka näidatud, et wõiks ju nii teha, et kes warem sisse andnud, see tuleks ka wastu wõtta. Kuid sel juhtumisel on karta, et wanemad oma lapsi juba aasta ja kaks waremalt hakkawad sisse kirjutama, et aga kuidagi moodi kooli sisse saada. Pealegi ei ole need eksamid iseenesest nii wäga hirmsad. Nad oleksid algkooli õpetajatele ja juhatajatele natukene wirgutuseks, sest mõni algkool katsub oma õpilasi nii ette walmistada, et nad tõesti sisse pääseksid, nagu mina omal ajal seda kaubanduskoolis nägin. Teine kool aga walmistab oma lapsi halwasti ette ja kui selle kooli juhataja ja õpetajad nägid, et nende õpilasi eksamitel mitte wastu ei wõetud, siis hakkasid nad neid selle tagajärjel paremini ette walmistama. Mina olen selle poolt, et härra Piiskar'i ettepanek saaks tagasi lükatud ja käesolew paragrahw nii wastu wõetud, nagu ta komisjoni poolt on ette pandud.

J. Piiskar (sr.): Kui asuda rhs. Kann'i seisukohale heade ja halbade koolide suhtes, siis ei jää midagi järele ühtluskoolist ja kui tahetakse wastu wõtma hakata eksamitega, siis asutakse otse wastupidisele seisukohale, kui meie eelmises paragrahwis olene wastu wõtnud. Mis kasu oleks ühtluskoolidest, kui sinna ei saa minna? Mis kasu oleks meil praegu leiwa- wõi suhkrutshekist olemas, kui meie leiba ega suhkrut mitte ei saaks? Kui mõned koolid on halwad ja mõned head, mispärast peab siis õppi w noorsugu selle all kannatama, et ei ole koole tarwilikule kõrgusele suudetud wiia. Kas nad on sellepärast süüdi, et nad halwemasse kooli on sattunud? Meie peame hoolt kandma selle eest, et koolid saaksid kõik ühesugusele kõrgusele wiidud. Ma pean üttelema, et meie koolid ei ole praegu ükski korras, nad on kõik halwad. Missugune kool tõepoolest halb on, ka see on alles küsimus, ja oleneb sellest, kuidas kooli hinnatakse ja kes hindab, ning mida koolilt nõutakse. Kui aga oletada, et üks osa koole on halwad, siis ärgu löödagu selle eest mitte lapsi, waid

löödagu neid, kes nad halwaks on teinud. Lapsed ei tarwitse sugugi selle all kannatada, kui õpetajad oma kohust korralikult täitnud ei ole. Ja selle abil, et teie lastele eksamite läbi tee kinni panete edaspidiseks hariduseks, õpetajaid wirgutada, ei ole pedagoogilises ega mingisuguses suhtes lubatud wõte. Tuleks, kui tarwis, kooli rewisjoni ehk järelwalwet suurendada, aga mitte õpilased ei pea selle eest wastutama, et kool wastawal kõrgusel ei seisa, et tal lodew kord wõi halb õpetaja on. Mis aga sellesse eelkõneleja wäitese puutub, et teataw kool ei jõua kõiki õpilasi ära mahutada, siis ei tähenda weel see, kui meie sellest paragrahwi lõpu wälja jätame, et kõik peawad just teatawasse kooli sisse saama, waid et kõigil õpilastel peab õigus olema keskkooli sisse pääseda. Kui ta sinna kõige kuulsamasse kooli sisse ei pääsenud ruumi puuduse pärast, siis peaks teda sinna mahutama, kus weel ruumi on. Et aga keskkooli õpilasi eksamitega wastu hakatakse wõtma, sellele pean mina wastu waidlema ja jään oma ettepaneku juurde.

N. Kann (krst.): Ma ei waidle ju mitte selle wastu, et algkooli õpilased keskkooli mitte sisse ei saa, waid ma ütlen ainult, et näidake mulle wäljapääsemistee sel juhtumisel, kui 40 õpilast keskkooli sisse astuda wõiwad, kuna aga tahtjaid 200 on. Tähendab, kui meie õiglasel tahame olla siis peame meie igale ühele wõimaluse andma sisseastumiseks, ja eksamiga oleks õigus ükstapuhas kellel sisse saada. Teisiti aga asja peale waadata ei saa. Olid Wenemaal kõrgemad tehnilised õppeasutused olemas ja meie mäletame seda wäga hästi, kuidas kõik nimelt Peeterburi wõi Moskwa kõrgematesse tehnilistesse ülikoolidesse astuda tahtsid. Kui keegi teist oleks soowinud meie üliõpilastele: astuge Harkowi tehnoloogia instituuti wõi Kiiewi, ta oleks teid wälja naernud ja kindlasti öelnud, et ta Peeterburi ülikoolidesse soowib astuda, aga mitte Harkowi wõi mõnda teise linna. Sellepärast ütlen weel kord, et meie ei saa teisiti. On ainult kaks wõimalust olemas, kas hakkame lapsi koolidesse, kuhu kõik sisse astuda tahawad, üles kirjutama sündimise aastast saadik, wõi hakkame neid loosi järele wastu wõtma. Kes loosi wälja tõmbab, see on siis õnnelaps ja pääseb paremasse keskkooli sisse. Teist teed üle ei jää. Et kõi-

gil õpilastel wõimalus oleks kesk- ja erikoolides edasi õppida, tuleb riigi ja omawalitsuse asutuste poolt niipalju koole awada, kui tarwis. Puudusi, mis praegu olemas, ei saa ühekorruga kõrwaldada. Wõtke, näiteks, kooliruumide küsimus. Härra Weiderman, kui Tallinna kooliwalitsuse ülem, nutab iga päew ja teeb linnavalitsusele ettepanekuid, et ta ükskord hakkaks meile koolimajasid ehitama. Tallinnas on koolimajade puudus wäga suur. Sunduslik õpetus on sisse seatud, aga lapsi ei saa kooli wastu wõtta, sest et kooliruumi ei ole. Andke ja ehitage meile koolimaju! Kuid koolimaju ei ehitata ja üks kool on parem, kui teine juba sellepolest, et ta lapsed enne lõunat koolis käiwad, kuna teised õhtul peawad õppima. Härra Piiskar soowib, et kõik korruga walmis oleks, aga see ei lähe niipea; meie peame praeguste oludega rehkendama, meie peame arwesse wõtma, et meil ei ole kooliõpetajaid, et meil koolimaju ei ole; meie ei tohi silmi kinni pigistada, et üks kool on hea ja teine halb, ja paremasse kooli tuleb ikkagi eksamiga wastu wõtta. Ei saa mitte teisiti, kui tahate laste wastu õiglasel olla, kui teie ei taha kooliõpetajatele ja -juhatajatele niisugust omawoli tarwitamise abinõu kätte anda, et nad hakkaksid neid wastu wõtma, kes neile meeldib. Ainukene asi on ikka see, et laps oma teadmistega peab näitama, kas tal on eesõigus sisse pääseda wõi mitte.

A. Janson (sr.): Härra Kann leidis, et seltsimees Piiskar'i parandusele põhimõttelikult wastu waielda ei saa, aga siiski katsub wastu waielda. Wäide, — nagu wõiks selle paranduse tagasilükkamisega teatawaid tagajärgi saada, teatawaid teid kätte juhatada, missugusesse kooli laps peab minema, — on nõrk. Keskkooli astuda soowijate laste hulgad jääwad teatud kooli ukse taha, ei pääse sinna sisse ka siis, kui seal eksamid ette on nähtud. Kui eksame ei ole on wäikest korraldust waja, et lapsi koolidesse juhtida. Meil juba katsutakse koolikorralduses kindlat tsentralisatsiooni läbi wiia. Tsentraalasutus peabki selle eest hoolt kandma, et igatahes õpilasel teada oleks, kuhu kooli ta wõiks minna. Nii et see oleks lihtsalt tehniline külg, see ei puuduta sugugi seda parandust. Selle parandusega tahetakse ära hoida seda punkti, kuhu taha wõiks peitu pugeda, kui

hakatakse nõudma koolide ehitamist. Senniajani hinnati eksame, kui õpilaste teadmiste hindamiste abinõu, kuid härra Kann andis sellele uue tähenduse, ta leidis, et wõistluseksamid keskkoolidesse, need peawad olema wirgutuseks algkooli õpetajatele. (N. K a n n, krst.: Õ i g e!) Õige? Ma leian, et see mitte õige ei ole, mina leian, et see on algkooliõpetajate demoraliseerimine ja põhjendan seda. Kui ma teeksin enese, kui kooliõpetaja, ülesandeks ette walmistada õpilasi Tallinna realkooli astumiseks ja kui ma seal wõistluseksamitel olej ümber kolanud kaks kunni kolm aastat ühede ja nendesamade õpetajate juures, — siis ma wõin garanteerida, et ma iga puupea hästi ette walmistan kooli sisseastumiseks; ta teeb hiilgawalt eksami läbi, kuigi temast mitte õppijat ei saa, kuna teised normaalselt wäljaarenenud lapsed wõiwad eksamil läbi kukkuda. Wirgutamise tagajärg: õpetaja on sunnitud mitte lapse igakülgse arenemise eest hoolt kandma, waid teda keskkooli eksamile ette walmistama.

Teiseks, wõistluseksamid toowad meile jälle ärakadunud repetiitorite wõi ettewalmistajate instituudi tagasi. (N. K a n n, krst.: E g a n a d k a d u n u d e i o l e.) Noh, kadunud täitsa ei ole, aga wähenenud on küll. Esiteks neid repetiitorid wõiwad tarwitada ainult jõukamad klassid; teiseks ma jaotan need repetiitorid kahte liiki: ühed on asjaga kursis ja teised ei ole mitte selles. See ei tähenda mitte, et asjaga kursis olew repetiitor eeskujulik pedagoog on, waid see tähendab ainult seda, et ta teab neid nõudmisi, mis teatawas koolis wõistluseksamil nõutakse, ja lihtsalt õpetab need üksikasjad kätte, nagu Wene keeles öeldakse *натаскивает учеников*. Sarnast õpetussüsteemi igatahes kiita ei wõi, waid peab selle wastu protesteerima.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on lõpu kokkuwõtteks aruandjal.

Aruandja **W. Päts**: § 51. on lisamärkus juurde wõetud selle kohta, et niisugusel juhtumisel, kui keskkoolis ruumi ei ole, kool sunnitud on seal wõistluseksami ära pidama. Selle lause wõttis hariduskommisjon wastu õieti nende kohta, nagu rhs. härra Kann wastawalt põhjendas. See on wäga ideaalne ja wäga hea korraldada koolil niisugusel kujul, et algkoolist kunni ülikoolini wõi-

malik oleks igalühel edasi minna, kuid see on wõimalik ainult paberil ja ideeliseist seisukohast. Aga praktiliselt praegusel ajal, iseäranis Tallinnas, seda läbi wiia on täitsa wõimatu just sellepärast, et ei ole wastawaid ruume koolide jaoks. Koolid on niiwõrd lastega täis kiilunud, et lapsed on kahes wahetuses sunnitud õppima ja päris hale on waadata, et ruumide puuduse pärast wäikesed lapsed kella 8 kunni 9-ni sunnitud on koolis olema. Loomulik, et iga hing peaks selle eest hoolt kandma, et tema lapsed haritud saaksid ja neil wõimalus oleks haridust edasi jätkata, kuid niisuguseid seadusi wõiks wälja anda ainult siis, kui meie keskkool wõiks nii laialine olla, kui mujal. Kui meie niisuguse koolidewõrgu läbi wiime, mis aga wähemalt paarkümmend wõi weel rohkem aastaid tarwitab, siis wõib härra Piiskar'i ettepaneku wastu wõtta. Praegu neid ruume olemas ei ole ja õige hästi on öeldud, nagu rhs. Kann tähendas, et keskkooli uste taga seisawad terwed hulgad lapsi ja juhatajal on nüüd kriitiline seisukord, missuguseid nendest wastu wõtta. Kui keskkooli juhataja wõtaks ilma eksamita wastu lapsi, siis oleks see juhataja põlatud inimene, sellepärast et kõik need, kelle lapsed wälja jääwad, tuleksid ja ütleksid: „Naabrilapse wõtsid wastu, meeldis sulle tema nägu rohkem wõi tõi ta sulle naela wõid meeleheaks, mispärast tema ka sisseastujate sekka sai“. Kui aga on seal erapooletu hindamine, lapselt nõutakse teatud ettewalmistust, siis wõib kooliõpetaja erapooletule alusele asuda ja öelda, et „wäadake, ma ei saa siin midagi teha, — laps ei ole ette walmistatud, kuna siin wõetakse ainult neid wastu, kes ette walmistatud on“. See on enam-wähem õiglane nõudmine. Ja ka demokraatlikult seisukohalt on just selle märkuse wastu wõtmine kasulik. Kuigi meie tahaksime, et õpilasi tuleks kooli wõtta selles järjekorras, nagu nad sisse on kirjutatud, siis tuleb sagedasti ikkagi niisuguseid juhtumisi ette, kus keegi tuttawa tuleb ja palub oma lapse eest ja tuttawate lapsed saaksid ehk wastu wõetud, kuna teised wälja jääksid. Meie teame, et omal ajal oli koole, kus proteshee läbi lapsi kooli wõeti, eksamid peeti pealiskaudselt. Kuid nüüd on loota, et kooliõpetajad demokraatlikumad on, kes mitte ei hakka üksiku tuttawa huwisid taga ajama, waid kes püüawad erapooletud olla laste wastuwõt-

mise juures. Mina, kui komisjoni aruandja, arwan, et keskkoolides, kus tõesti ruumide puudus, lapsed saaksid järelkatsumise eksamil vastu wõetud, leian, et see täiesti õiglane on ja jään selle juurde, et see paragrahw nõnda vastu wõetaks, kui ta on.

Juhataja A. Rei: Sõna on rhs. Piiskar'il faktiliseks märkuseks.

J. Piiskar (sr.): See paragrahw räägib õpilase õigusest, kuna see, mida rhs. Kann iseäranis toonitas ja mida komisjoni aruandja rääkis, keskkooli wastuwõtmise tingimusi käsitab, mida algkooliseadusesse mitte mahutada ei saa ja pealegi paragrahwi, mis õpilase õigusi peab kaitsma.

Juhataja A. Rei: See ei ole faktiline märkus.

Käesolewa paragrahwi kohta on rahwasaadik Piiskar'i poolt parandus tehtud, mille hääletamisele panen. (Hääletatakse.) Akl. Piiskar'i parandus on 23 häälega 19 vastu vastu wõetud. Panen § 51 parandatud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 51 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja W. Päts (loeb):

§ 52. Kui kesk- wõi eriõpeasutustes tarwilikku ruumi kõigile sisseastujatele ei leidu ja kui nende koolide ülewalpidajad kõrwalklasse awada ei jõua, siis wõetakse neisse õpilasi vastu wõistluse järele.

J. Piiskar (sr.): Neil põhjustel, mis ma oma faktilises märkuses tähendasin, ei kuulu ka see paragrahw terwena õieti siia seadusesse, kus räägitakse õpilastest, sest ta räägib keskkooli mahutu-

sest, sellepärast teen ettepaneku see paragrahw hoopis wälja jätta.

Juhataja A. Rei: Sõnasoowijaid käesolewa paragrahwi kohta rohkem ei ole. Aruandjal on sõna lõpukokkuvõtteks.

Aruandja W. Päts: Selles paragrahwis on samad mõtted, mis on ette nähtud § 51. Meil on vastu wõetud ühtluskooli süsteem, tähendab algkoolist wõiwad õpilased õieti kergesti üle minna keskkooli. Kuid sellegipärast ei pruugiks see paragrahw otsekohe wälja jääda, sest käesolew § 52. puudutab õpilaste õigusi, sellepärast arwan, et igatahes wõiks see paragrahw sisse jääda.

Juhataja A. Rei: Rahwasaadik Piiskar'i ettepanekuga — see paragrahw wälja jätta — pole aruandja ühinenud. (Wahelhüüded: Kwoorumi pole koos ja meie hääletame!) Rahwasaadikate poolt on küsimus üles tõstatatud kwoorumi kohta, palun sekretääri ära lugeda, kui palju on rahwasaadikuid koos. (Sekretäärid loewad koosolijaid.) Et lugemisel selgunud kwoorumi puudus, siis tuleks koosolek lõpetada. Sõna on rahwasaadik Kann'il.

N. Kann (krst.): Ma leian, et see parandus, mis härra Piiskar'i ettepanekul vastu wõeti, tuleb järgmisel korral uuesti hääletada.

Juhataja A. Rei: Need hääletamised, mis on vastu wõetud enne kwoorumiküsimuse ülestõstmist, loetakse seaduslikult hääletatuks. Järgmine Asutawa Kogu koosolek on harilikul ajal. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 7.30 min. p. l.

Algkirjale alla kirjutanud:

Asutawa Kogu esimees **A. Rei.**

Abiesimees **J. Westholm.**

Abisekretäär **A. Jürman.**